

בעקבות המלחמה בעזה

חו"ר הרב דוב ליאור

ראשי פרקים:

1. מדוע נחתה עלינו הפורענות?
2. ממלחמת ששת הימים ועד עתה
3. עיוותים במערכת המשפט
4. בני ישמעאל – 'שונאי שלום'
5. הפעולה הנצרכת – להתעורר לתשובה
6. שאלות ותשובות סביב הנושא

מדוע נחתה עלינו הפורענות הזאת?

אנו, המאמינים בהשגחה האלוקית ובשכר ועונש, צריכים להבין: מהי הסיבה שבגללה עם ישראל נקלע למצב של מלחמה בדרומה של ארצנו, מצב שבו כשליש מאוכלוסיית המדינה נמצא באיום של הפגזה כל העת?

אנו צריכים להבין את שורשי הדברים, ולא רק את הסיבות החיצוניות – שגם הן נכונות, והן: על ידי זה שהסגירו לערבים את השטח ושלא נלחמים בטרור, נכנסה בערבים המוטיבציה להילחם נגד עם ישראל – אך כאמור זה מהצד הגלוי ויש להבין את הסיבה השורשית יותר של הדברים.

הרמב"ם כותב: "מצות עשה מן התורה לזעוק ולהריע בחצוצרות על כל צרה שתבוא

על הצבור... ומדברי סופרים להתענות על כל צרה שתבוא על הצבור¹, והעיקר הוא שאנו צריכים לפשפש במעשינו, ולשאול את עצמנו למה באה עלינו הצרה הזאת, ועל ידי שנתקן את מעשינו, הקב"ה יסיר מעלינו את העונש הזה. אם חלילה חושבים שזה מקרה, הרמב"ם מצטט את הפסוק הכתוב בתוכחה: "והלכתם עמי בקרי – והלכתי עמכם בחמת קרי"². כלומר, אומר הקב"ה: אם אביא עליכם עונש, כדי שתתעוררו ותתקנו את מעשיכם, ואתם תחשבו שזה מקרה בנהג שבעולם, אז "והלכתי עמכם בחמת קרי" – אעניש אתכם על עצם החשיבה הזו, שהכל הוא מקרה. לכן ברור שבמציאות כזו השאלה למה בא עלינו הצרה הזאת נכונה מאוד. חובה עלינו לשאול מהי הנקודה הייחודית שעלינו לתקן.

אין לחשוש שמא ניחשב כמהרהרים אחרי מידותיו של הקב"ה³, שכן 'להרהר אחרי מידותיו' הוא כשאדם בא בתלונה כלפי שמיא ומטיח דברים כלפי מעלה⁴; איננו מטיחים דברים כלפי מעלה, אלא כפי שאנו אומרים בתפילה: "ואתה צדיק על כל הבא עלינו, כי אמת עשית ואנחנו הרשענו"⁵. אנו מצדיקים את הדין, ויחד עם זאת רוצים לחפש את הסיבה הפנימית לדבר, כדי שנוכל לתקן את מעשינו. התעלמות מן הבירור זה, חוסר החיפוש מה הגורם לצרה – זו אינה דרכה של תורה.

כך הדבר גם ביחס לשואה; נכון, עושים ימי זיכרון לשואה, אבל האם מישוהו שאל את עצמו "למה באה השואה?". לא שמעתי ששואלים את השאלה הזו. מפחדים לשאול או שלא מודעים ליכולת לשאול. מי שמאמין בהשגחת השם, צריך לשאול את השאלה ולעשות בירור מעמיק. איננו אומרים שהגורם לצרה זו או אחרת, לפי עניות דעתנו, הוא האמת המוחלטת והיחידה; זכותו של כל אחד להתבונן ולהצביע גם על גורם אחר. אך לא לשאול בכלל מהו הגורם – זו לא דרכה של תורה.

באופן כללי אפשר לומר שאם עם ישראל לא הולך בדרכה של תורה, באים עליו כל מיני עונשים. יש עונש כלכלי, יש עונש של עצירת גשמים ויש עונש של מלחמה, כמו שכתוב בישעיהו: "ואם תמאנו ומריתם, חרב תאפלו"⁶. אולם באופן נקודתי, לפי עניות דעתי הנקודה העיקרית שבגללה באים עלינו כל הייסורים עכשיו, קשורה לארץ ישראל ולשלמותה.

¹ הלכות תענית פרק א' הלכה א', שם הלכה ד'.

² ויקרא כ"ו כ"ז-כ"ח, רמב"ם שם הלכה ג'.

³ ראה שמות רבה ו' א'.

⁴ תענית כ"ה ע"א.

⁵ נחמיה ט' ל"ג.

⁶ ישעיה א' כ'.

מדוע דווקא מצווה זו היא הנקודה העיקרית היום, ולא למשל חילול שבת ושאר דברים? יש לומר משום שמדובר במצווה שהיתה 'רדומה' בכל שנותינו בגלות, ורק עכשיו הגיעה שעתה להתקיים, אזי אם דווקא במצווה זו אנחנו מתעצלים, אנחנו נענשים על כך יותר מאשר המצוות שהיו קיימות בגולה, שכן זהו הצינוי והרצון האלוקי המיוחד בדור שלנו. כך כותב הרב חרל"פ, בספרו 'מעייני הישועה', שיישוב הארץ הוא הנקודה העיקרית של דורנו:

"ובעקבתא דמשיחא הנקודה העיקרית היא ארץ ישראל, וממנה נובע הכל, ומבלעדי ההתאחויות בה אין שום השפעה של קדושה בעולם. ואין פלא אם כל העמים רוצים לעכב בעד ביאתם של ישראל בארץ הקודש והתקשרותם בה, וכל כובד ההתנגדות שלהם היא בעיקר על הנקודה הזאת"⁷

מחלמת ששת הימים ועד עתה

יש להרחיב את ההתבוננות בנקודה מרכזית זו, בתהליך שממלחמת ששת הימים ועד לימינו אלה. מחלמת ששת הימים הייתה מלחמה מופלאה; הייתה בה אחדות גדולה ואמיתית (גם אם רק למשך כמה שבועות), שאין ספק שבזכותה זכינו לתשועה הגדולה שעשה הקב"ה לעם ישראל על ידי צבא ישראל. זכינו גם לשחרורה של ירושלים – "עיר שחברה לה יחדו"⁸ – ולשחרור חלקים נרחבים מארצנו הקדושה: יהודה ושומרון, מרחבי סיני, חבל עזה ורמת הגולן.

עם ישראל היה צריך לנצל את גודל השעה: לנקות את ארצנו כולה מן המחבלים ותומכיהם, להחיל את ריבונות מדינת ישראל על כל מרחבי ארצנו ולפתוח בהתיישבות מאסיבית בכל מרחבי ארצנו. אילו כך היה נעשה, ואף אחינו בני ישראל שיושבים בגולה היו עולים ומתיישבים בכל יש"ע, אזי מצבנו היום היה לגמרי שונה. אך לצערנו, הציבור היהודי בארץ לא היה ערוך לזה, וגם אחינו בני ישראל בחו"ל המשיכו לשבת על סיר הבשר ולא עלו בהמוניהם. גרוע מכך: לא רק שעם ישראל לא היה ערוך למציאות החדשה, מדיניות הממשלה הייתה אף למנוע התיישבות יהודית בחבלים המשוחררים! כל מה שקם הוקם מתוך איתערותא דלתתא, כשהממשלה הייתה מדדה באיטיות אחר ההתרחשויות.

בשנים האחרונות אנו רואים שחלק מבני עמנו התעייף מהמאבק במחבלים: בתחילה אמרו שאיננו מדברים כלל עם כנופיות הטרור, לאחר מכן הלכו ונכנעו עד שהביאו עלינו

⁷ מי מרום חלק ששי, חלק ב' – בעקבתא דמשיחא, פרק מ"ה ("הנקודה העיקרית", עמ' קצ"ו).

⁸ תהילים קכ"ב ק'.

את הסכמי אוסלו, וגרמו להסגרת חבלי ארץ – דבר שהוא ממש בניגוד לצייווי תורתנו הקדושה, שהרי כפי שאומר הרמב"ן⁹ יש לנו מצווה לכבוש את הארץ, להחיל ריבונות ולהושיב את אחינו בני ישראל בכל מרחביה.

המדיניות הממשלתית אינה רק הרצון להסגיר למחבלים שטחים; הממשלה מפעילה גם את חוקי "הספר הלבן" של דורנו, המונעים התיישבות יהודית בכל מרחבי הארץ, כולל על אדמות המוגדרות כ'אדמות מדינה'. במקום לטפח ולחזק את ההתיישבות – מתנכלים לה. יש הקפאת בנייה ביישובים, עד לרמה כזו שאין ביכולתם של זוגות צעירים להמשיך ולבנות את ביתם במקום בו גדלו. בית שנבנה על ידי יהודי, מוגדר מייד כמאחז בלתי חוקי המיועד להריסה, וזאת לא מפני תהליך חוקי-טכני אלא מפני עצם הרצון להגביל את ההתיישבות היהודית בארץ – ממש כמו חוקי בריטניה לפני למעלה משישים שנה. האם היה אז יהודי שטען שאותם היהודים שבנו בארץ בניגוד לחוק הבריטי עשו שלא כהוגן? הרי כל מטרת החוק הזה היתה לעכב מהיהודים לחזור ארצה.

עיוותים במערכת המשפט

עד כאן ביחס למדיניות הנהגת המדינה והתנכלותה כלפי ההתיישבות בארץ. בנוסף לכך, אנו חיים לצערנו במדינה שבה מערכת המשפט רודפת את החלוצים האמיתיים, ובייחוד את הנוער הצעיר הרוצה בכל מאודו ליישב את ארצנו הקדושה; מגבילים אותו ומשתמשים נגדו בחוקים שנחקקו כנגד מחבלים – צווי הרחקה, מעצרים מנהליים ללא משפט, כאילו הוא מהווה סיכון כנגד המדינה. במה הנוער מסוכן?! האם הוא עלול לפגוע במישהו?! הוא האויב?! כנגד האנרכיסטים שבאים יחד עם הערבים ומפגינים נגד חיילי צה"ל ששומרים על הגדר, לא שמענו שמשתמשים בעונשים מהסוג הזה. מערכת המשפט רודפת את האנשים הצדיקים והישרים, האוהבים את ארצנו הקדושה ומתוך מסירות רוצים ליישב אותה. אפילו כשיהודי רוצה לרכוש בית כחוק מחפשים במערכת 'מתחת לאדמה' סעיפים בחוק כדי להפקיע את המכירה, כמו שהיה השנה לגבי 'בית השלום' בחברון. במקום לשמוח על כך שיהודים רכשו עוד בית בארץ, אז המערכת הממשלתית מתנכלת להם ושולחת לובשי מדים לפנות בכוח את יושבי הבית, על נשיהם וטפם.

מלבד זאת ישנה הפלייה בין בנייה יהודית לבנייה ערבית, ישנה תוכנית לתת לגיטימציה לכל הבנייה הבלתי חוקית של הבדואים בדרומה של ארצנו. מדוע עבור מאחזים יהודיים לא מיישמים את הפיתרון הזה? יותר מכך – עושים מחווה ליום אידם

⁹ הוספות לספר המצוות, מצווה ד'.

של הערבים, ומשחררים מאות מחבלים עם דם או בלי דם על הידיים. מדוע לא עושים מחווה לאותם יהודים – אפילו אם עשו מה שעשו על רקע לאומני – ומשחררים אותם לקראת ראש השנה, חנוכה וכדומה?

העיוותים הללו בולטים מאד לעין, ולי אין ספק שזוהי הסיבה העיקרית שבא עלינו העונש הגדול הזה – בגלל הסגרת חבלי ארץ, ועיוות משפט כלפי החלוצים המיישבים את ארצנו. ודאי שכלפי שמיא זהו קטרוג גדול על עם ישראל; חז"ל אומרים ש"חרב באה לעולם על עינוי הדין ועיוות הדין"¹⁰, ובהצטברות כל הדברים הללו, אנחנו סובלים.

ככל שימשיכו להיות להוטים להסגיר חלקי ארץ, להמשיך את חטא המרגלים – "וימאסו בארץ חמדה"¹¹ – כך הקב"ה מחזיר אותנו בכוח לכל אותם מקומות שהתנתקו משם. כפי דברי הנביא: "אם לא ביד חזקה ובזרוע נטויה ובחמה שפוכה אמלוך עליכם"¹². הדבר הוא נגד תורתנו הקדושה; הארץ הזאת מעולם לא הייתה שייכת לערבים, ומעולם לא הייתה כאן מדינה או עם 'פלשתינאי'. בעל כרחם אנו ניאלץ לחזור לאותם מקומות וליישב אותם, ובינתיים משלמים את המחיר בדרומה של ארצנו.

בני ישמעאל – 'שונאי שלום'

כל זמן שלא יחדלו מהטעויות החמורות האלה, עם ישראל עלול להמשיך, חלילה, לשלם את המחיר. עם בני ישמעאל שסביבנו לא היה שלום, אין שלום ולא יהיה שלום. לא מפני שאנחנו לא רוצים, אלא מפני שהם שונאי שלום. כפי שדוד המלך אומר: "אויה לי כי גרתי משך שכנתי עם אהלי קידר... אני שלום וכי אדבר המה למלחמה"¹³, וגם הרמב"ם כותב על מהותם של בני ישמעאל: "כל זמן שנרדוף שלומם וטובתם, הם ישיבנו בחרום ובמלחמה"¹⁴. כל נתינה שלנו הם אינם רואים בתור מחווה, אלא בתור חולשה ואז הם מראים מה שהם מסוגלים. המחשבה שאם נקים להם מדינה יהיה שלום, היא רק אשליה; אם תוקם להם מדינה, ההפגזות לא יבואו רק מעזה – הם יבואו גם מקלקיליה ומשאר המקומות שבשליטתם, עד שאי אפשר יהיה ללכת בלי לחשוש להיפגע אפילו ברחובות תל אביב, חלילה. אני מקווה שתיפקחנה העיניים כך שיראו שהמציאות מכריחה שאי אפשר להסגיר חבלי ארץ, אפילו אם רוצים.

¹⁰ אבות פרק ה' משנה ח'.

¹¹ תהלים ק"ו כ"ד.

¹² יחזקאל כ' ל"ג.

¹³ תהלים ק"כ ה', ז'; אהלי קידר הם בני ישמעאל (עיין במפרשים שם).

¹⁴ לקראת סוף איגרת תימן (מהדורת הרב שילת – ח"א עמ' קס"א).

אין ספק שכל אחד מעם ישראל רוצה שלום. בשונה מהמקובל לומר במקומות מסויימים, שיש 'מחנה השלום' ויש מחנה שאינו של שלום, אינני חושב שיש בינינו מישהו שלא רוצה שלום; אלא שאנו רוצים שלום אמת, ולא שלום מדומה כפי שיש למעשה היום. לא יבוא שלום ולא תהיה הכרעה כל זמן שלא יתוקן הדבר בשורש. זאת היא הסיבה העיקרית שבגללה אנחנו סובלים; ברור שיש עוד דברים שצריך לתקן, אבל לדעתי זאת היא הסיבה העיקרית.

הפעולה הנצרכת – להתעורר לתשובה

לאור כל זאת, יש לברר מה אנו צריכים לעשות כדי לתקן את המצב הקיים. הקב"ה מביא עלינו את כל הייסורים האלה כדי לעורר את עם ישראל לתשובה; והצורך הדוחק הוא אכן לעורר את עם ישראל לתשובה – תשובה כללית ותשובה ותיקון לחטא המסויים הזה. הנהגת עם ישראל, והעם כולו, צריכים לדעת שארץ ישראל שייכת אך ורק לעם ישראל, ושם ההשגחה האלוקית מחזירה לנו את הארץ, אנחנו צריכים לעשות כל מה שיש לאל ידינו: להרבות התיישבות, להחיל ריבונות על מרחבי הארץ, לא להתנכל לאותם יהודים המיישבים את הארץ, וכמובן שלא לדבר יותר על הסגרת חבלי ארץ לידי המחבלים.

כבר היום אפשר לראות שיש קיבוצים ב"עוטף עזה" המבינים שאת החוסן הנפשי וכושר העמידה אנו יונקים רק מתורת הנצח; יישובים שיושביהם רחוקים ממסורת ישראל, כיוון שלא קיבלו את החינוך הנכון, מבקשים שתבואנה משפחות מהגרעינים הדתיים באזור ותתיישבנה בתוכם, מפני שהם מבינים שמי שיש לו עומק אמונה וערכים אמתיים, יש לו את כושר העמידה ואת הנכונות לסבול למען עם ישראל גם במצבים קשים.

אנו, המאמינים בהשגחה, צריכים לדעת שהאירועים הקשים הללו נועדו לעורר את עם ישראל לתשובה, שיבין שהדרך שהוא הולך בה היא דרך עקומה, שיפקח עיניו ויראה כיצד כל מקום שמסגירים נהפך לקן צרעות ומחבלים, והסגרת חלקים מארץ ישראל פועלת כבומרנג. אנו מקווים שהדברים האלה יתנהלו במידת הרחמים ולא במידת הדין והעיקר שעם ישראל יחזור בתשובה והנהגה תבין את הדברים האלו ותחזיר את היהודים לכל המקומות, להרבות את התיישבות ולהסיר את כל הגבלות הבנייה בכל יהודה ושומרון ולהחיל את הריבונות של עם ישראל על כל מרחבי ארצנו הקדושה ואז אנו מקווים שיהיה שלום מן השמים, הקב"ה יעזור לנו שהגויים יכירו בזכותו של עם ישראל באופן בלעדי על כל חבלי הארץ הזאת ואז נזכה באמת לשלום וביטחון בכל מרחבי ארצנו.

שאלות ותשובות סביב הנושא

לעודד את הגירת הערבים

שאלה: רעיון הסגרת השטח לידי האויב נובע מבעיה מסוימת. יש כאן הרבה ערבים, ושאלת ה'מה נעשה איתם' היא שהניעה את כל הנעשה. האם יש לרב פיתרון אחר למצב?
תשובה: ראשית, אנו רואים שפיתרון הסגרת השטח היה טעות חמורה, שהרי המקומות מהם יצאנו נעשו קיני טרור. הפיתרון לבעיה זו צריך להיות בכיוון של עידוד היציאה וההגירה שלהם מן הארץ. במקום לבנות את גדר ההפרדה, היה צריך לתת לכל אחד מהם עשרת אלפים דולר ולסדר את יציאתו לכל מקום בעולם, כפי שיחפוץ; ייתכן שכך היינו אפילו חוסכים כסף, בהתחשב בעלות העצומה של בניית הגדר, הגירוש, הנזק מהמחבלים ועוד.

יש להבין שלא יהיה שום שלום כל זמן שישאירו אותם בארץ, ולכן צריך לעודד את יציאתם. אם יאמרו בארץ ובעולם שזה 'לא הומאני', ניתן גם להסביר שזה בדיוק כפי שנעשה ליהודים בגוש קטיף; אם הממשלה יכולה לעקור אנשים מבתיהם בשביל שלום מדומה, 'חד צדדי', אז באותה מידה ניתן להביא להגירתם של הערבים, היות שהם אינם מקבלים את מרותה של מדינת ישראל. יודגש שאינני מתכוון למי שהוא בסדר ומקבל את מרות ישראל עליו, אבל בדרך כלל יש לחשוש שהם מתנגדים למדינה, כפי שראינו שבשעה שצה"ל נלחם בעזה היו הפגנות בריכוזים הערביים בכל הארץ. עידוד יציאתם, בלשון נקייה, צריכה להיות החלטה אסטרטגית של מדיניות ממשלת ישראל, אשר ליישומה צריך הרבה חכמה ותבונה.

רוב העם – טועים

שאלה: הרב הזכיר שאותם יהודים שרצו שלום, רצו זאת באמת ולא מן השפה ולחוץ. האם הרב התכוון גם לראשי המדינה? הרי הם קיבלו את כל ההתרעות הביטחוניות וידעו לקראת מה הם הולכים?

תשובה: התכוונתי בעיקר לציבור הרחב, שנדמה לו שעל ידי צעדים כאלו יבוא שלום. לעומת זאת, החוק של גירוש היהודים, החרבת ביתם והעברת השטח לידי האויב, הרי ברור שהוא נגד צו התורה, נגד הציונות שעיקרה הוא גאולת הארץ, ונגד הפן האנושי – לגרש יהודים מביתם בארץ ישראל. קבלת החוק הזה היא פשע, שעליו אחראים המנהיגים שיזמו וביצעו אותו.

זו עדיין אתחלתא דגאולה

שאלה: הרב הזכיר שהמדינה הזאת היא אתחלתא דגאולה. אבל אנו רואים בחמש עשרה השנים האחרונות שהמדינה מתקדמת במגמה של החרבה ונסיגה, ולכן יש הסוברים שצריך להתנתק מהמדינה כפי שהיא היום ולהקים בניין חדש מן היסוד?

תשובה: גם בתהליך הגאולה הראשונה, בפרשת שמות, מסופר על הכבדה ניכרת של עול השעבוד בעקבות התחלת פעולות הגאולה¹⁵. המפרשים אומרים שהכבדת עול השיעבוד נגזרה מפני שכשמשעה הודיע לעם ישראל על בשורת הגאולה, העם לא כל כך רצה להיגאל; הייתה חולשה בעם ישראל, ואפילו משה רבנו בעצמו שאל "למה הרעתה לעם הזה, למה זה שלחתיני"¹⁶. לא את הכל אנחנו מבינים; יש מהלכים אלוקים פנימיים, ובסופו של דבר תתגלה התועלת הטמונה בכל שלבי התהליך.

ההשגחה האלוקית הראה לנו נפלאות גדולות, החזירה את עם ישראל לארץ ישראל ונתנה לו כח לעשות חיל; אך עם ישראל לא ניצל את שעת הכושר, ולכן כאמור ישנו חרון-אף על העם ולפיכך באים עלינו המצבים הקשים, שנועדו לעורר את העם ולהשיבו לנתיב ההתקדמות. אם הדבר לא יקרה בדרך הקלה, מיוזמתנו, אזי הוא קורה בדרך הקשה, כפי שחז"ל אמרו על גזירת המן: "גדולה הסרת טבעת יותר מארבעים ושמונה נביאים ושבע נביאות שנתנבאו להן לישראל"¹⁷. הייסורים יעוררו את הציבור, יוכיחו לו שכל הניסיונות להתקרב אל הערבים עולים בתוהו, ולבסוף הוא יבין שארץ ישראל שייכת אך ורק לעם ישראל.

מי שמאמין בהשגחת ה' על עם ישראל, לא יחשוב חלילה שנסיגה זמנית מהווה ביטול של המהלך האלוקי של הגאולה, שהחלה עם חזרת עם ישראל לארצו והקמת המדינה. זהו שלב קשה בדרך, ואור הגאולה יפלס את נתיבו דרך המחשכים, ואנו מקווים שהדבר יקרה במהירות ובמידת הרחמים ולא במידת הדין.

יש להתאחד, אך סביב נקודה אמיתית

שאלה: אמירת הרב על כך שהיום ארץ ישראל היא הנקודה העיקרית, מבוססת על דברי הרב חרל"פ. אולם מצינו שבזמן אחאב ניצחו במלחמות דווקא מפני שלא דיברו

¹⁵ ראה שמות פרק ה'.

¹⁶ שם פסוק כ"ב.

¹⁷ מגילה י"ד ע"א.

לשון הרע והיתה אחדות ביניהם, כדברי חז"ל¹⁸; ואף הרב עצמו אמר שהניצחון במלחמת ששת הימים הגיע בגלל האחדות שהיתה אז. אם כן, אולי הדגש המיוחד לתקופתנו הוא להגביר את האחדות בעם ישראל?

תשובה: בוודאי צריך לעשות אחדות בעם; יש איגרת ידועה של הנצי"ב לתנועת 'חובבי ציון', בה הוא כותב לפני למעלה ממאה שנה, שעצם הדבר הזה שהתאגדו יהודים עם כל מיני דעות שונות לתרום כדי לגאול את הארץ, זה לכשעצמו התקדמות לקראת הגאולה – והוא עצמו מוסיף וכותב שם שהנושא של ארץ ישראל הוא הבריח התיכון שיאחד את כל חלקי העם¹⁹. כלומר, צריך להתאחד סביב משהו חיובי – וזהו העניין של ארץ ישראל, המשלב את שני הכיוונים יחד. עלינו לפעול כך שלפחות בעניין של ארץ ישראל נהיה מאוחדים, לעמול כדי שכולם יבינו שהארץ הזו שייכת אך ורק לעם ישראל, ובזה יתוקן חטא המרגלים.

זהו דבר שאפילו יהודים שלא למדו כיצד לשמור שבת יכולים להבין, שהרי כמעט שלא צריך לכך אלא גישה לאומית בריאה, שהרי לכל עם בריא יש אהבת המולדת. לצערנו הרב, בחינוך הכללי של היום השמיטו את הערך הזה, ואנשים אינם יודעים למה הם יהודים, למה הם צריכים לחיות בארץ הזאת, ולמה היא שייכת רק לעם ישראל. הריקנות והניתוק הזה מחלישים חלק גדול מהנוער, והם עוזבים את הארץ, אם לשיטוטים ארוכים בהודו ואם להשתקעות חלילה.

לרומם את העיסוק ביחיד למען הכלל

שאלה: בין העוסקים בחזרה בתשובה ישנם קולות האומרים שאמנם לפני מאה שנה היתה התודעה הלאומית רווחת, והיה קל יותר לדבר על ארץ ישראל כמושג לאומי, אבל היום האווירה הציבורית נוטה יותר לדאוג לפרט, ורוב האנשים מסתכלים כל אחד על מה ש'מגיע לו'; ממילא, האם לא יהיה קל יותר לדבר עם האדם על מצוות אחרות – שבת, כשרות ואמונה בקב"ה – בהן יהיה יותר קל להסביר לו את התועלת האישית שיקבל מכך, מה שאין כן ארץ ישראל שהיא מושג כללי?

תשובה: אנו צריכים לרומם את האדם, על מנת שידע שהוא אינו חי רק לעצמו, אלא כחלק מכלל עם ישראל, שיש לו תפקיד גדול בעולם. כפי שכבר אמרתי, דווקא הנושא של ארץ ישראל יכול לאחד גם אנשים שלא קיבלו חינוך של תורה ומצוות. גם אם האדם לא

¹⁸ מדרש תנחומא פרשת חוקת אות ד' (במהדורת בובר – אות ז').

¹⁹ ראה 'שיבת ציון' (וורשה תרנ"ב, ובמהדורה מחודשת – הר ברכה תש"ס), ח"ב עמ' 9-6.

יודע על שבת, כשרות וקדושת החיים היהודיים, אפשר שיהיה לו את הצד הלאומי; יש להתחיל מהצד הכללי של התורה ומשם להגיע אל הצד הפרטי. אני לא אומר שלא צריך לפעול גם בתחום הפרטי – ודאי שכל מי שמחזיר יהודי בתשובה, קדוש יאמר לו. ולוואי שנזכה לראות בקרוב בישועת ה' על עמו ועל נחלתו.

